

DEĞERLENDİRMELER

Agatangel Krimskiy, *İstoriya Tureççini*, İstitut Shodovnavstva İm. A. Krimskogo Natsionolnoy Akademiy Nauk Ukrayni, Kiyu-Lviv "OLIR" 1996, 287s.

(Ahatanhel Kırımskiy, *Türkiye Tarihi*, A. Kırımskiy Ukrayna Ulusal Bilimler Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü, Kiev "OLIR" 1996, 287s.)

Tatar asıllı olan ve ataları on yedinci yüzyılın sonlarında Bahçesaray'dan ayrılmış bulunan Aatanhel Kırımskiy, doğu bilimleri sahasının en yetenekli ve en büyük âlimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. İlk çalışmaları Arap ve Fars dili ve edebiyatı üzerine olan A. Kırımskiy, Türk dili ve edebiyatı üzerinde de engin bilgi sahibi olan bir kişidir. Ukrayna'da doğup yetişen Kırımskiy ilmî kariyerinin ilk bölümünü Moskova'da, Lazarevskiy Doğu Bilimleri Enstitüsü'nde yapmıştır. Kariyerinin ikinci bölümünü ise ihtilâlden sonra, Ukrayna'nın ayrı bir siyasî birlik olarak ortaya çıktığı dönemde Kiev'de tamamlamıştır. On yıl süreyle Ukrayna Bilimler Akademisi'nin daimi sekreterliğini de yapan Kırımskiy "Arap- İnan Filolojisi komitesi", "Türkoloji Komisyonu" ve "Yahudi Tarih ve Arkeografik Komisyonu" nu kurup bu komisyonların başkanlıklarını da yaparak, ülkesinde doğu bilimlerinin gelişmesine öncülük etmiştir. Burada tanıtacağımız *Türkiye Tarihi* adlı önemli eseri dışında *Türkler, Dilleri ve Edebiyatları* (Kiev 1930), *Kırım Hakkında Çalışmalar* (Kiev 1930) gibi eserleri de bulunmaktadır. Öğrencileri arasında V. Minorsky ve O. Pritsak da bulunan A. Kırımskiy, 1941 yılında tutuklanmış ve 1942 yılında, Kazakistan'da hapisanede vefat etmiştir.

İlk defa 1924 yılında, Kiev'de Ukrayna Bilimler Akademisi tarafından yayımlanan ve artık nadir bulunan kitaplar arasında yer alan *Türkiye Tarihi* adlı eser, 1996 yılında, aynı yerde, aynı kurum tarafından yeniden basılmıştır. Söz konusu eser A. Kırımskiy'in öğrencilerinden O. Pritsak'ın "Agatangel Kırımskiy ve Onun Türkiye Tarihi" adlı bir takdim yazısı ile başlamaktadır. Altı sayfalık bu

takdim yazısını, yazarın ön sözü takip etmektedir. Kitabın ana bölümleri başlıklar hâlinde şu şekildedir:

- 1- Anadolu'daki Osmanlı Öncesi Türk Devletleri
- 2- Devletlerin Yıkılmasından İmparatorluk Çağının Başlangıcına Kadarki Türkiye Tarihi
- 3- Fâtih II. Mehmed Devri
- 4- Türkiye Tarihinde Barış Dönemi: II. Bayezid
- 5- Türk Askerî Gücünün Zirve Dönemi: I. Selim ve Muhteşem Süleyman
- 6- 16. Yüzyıl Avrupasında Türk Sevgisi, Türk Hayranlığı
- 7- 16. Yüzyılın Avrupa Kaynakları

Başlıklardan da anlaşılabilceği gibi *Türkiye Tarihi* adlı eser, Osmanlı devletinin kuruluşundan on altıncı yüzyılın sonuna kadar olan tarihini anlatmaktadır. Kaynak olarak kullanılan eserler, Hammer, Zinkeisen ve Iorga'nın konuyla ilgili çalışmalarıdır. Ancak, A. Kırimskiy bu bilim adamları ile her zaman aynı fikirde olmamış, kendine göre düzeltmeler yapmış, gözden kaçırılan veya yanlış yorumlanan bazı noktaların kendince izahını yapmaya da gayret etmiştir. Özellikle Osmanlı kültür hayatının parlak edebî görüntüsü ve Osmanlı tarihinin belli başlı şahsiyetlerinin canlı portrelerini vermedeki farklılığı ile dikkat çekmiştir. Bir kısmı unutulmuş ve daha sonraki bilim adamları tarafından göz ardı edilmiş Avrupa basımı eski kitaplara atıflarda bulunması, yani kaynakları arasına bu kitapları da ilâve etmesi, hem yazarın, hem de eserinin farklı taraflarından biridir. O, Bizans kaynaklarının yanında diğer Osmanlı tarihlerinde çok nadir olarak kullanılan Slav kaynaklarını da kullanmıştır.

Yazarın, zaman zaman kullandığı kaynakların peşin hükümlerinin etkisinde kalmış olmakla birlikte, Osmanlı karşısındaki tavrı genellikle objektiftir. O, Osmanlı devleti ve toplumunun olumsuz yönlerini olduğu kadar hayranlık uyandıran yönlerini de vurgulamaktan uzak durmamıştır. A. Kırimskiy'in Osmanlı dev-

letini, Selçuklu devletinin dolayısıyla Türk tarihinin bir devamı olarak görmesi, hatırlanacağı üzere Türk tarihçileri arasında da taraftarları olan bir görüştür.

Eserde, Osmanlıların idareleri altına aldıkları Rumların ve Slavların, Osmanlılarla yaptıkları iş birliği ve Osmanlı sistemine olan katkıları üzerinde de durulmaktadır. Müellif, bu hâdisenin Türklerin dinî ve siyasî hoşgörüsü, düzenli hukuk sistemi ve ılımlı vergi politikalarının bir neticesi olduğu kanaatinde. Yine eserin, "16. yüzyıl Türkiye'sinin Slav Karakteri" başlıklı bölümünde Osmanlı hükümdarlarının Slav prenslikleriyle evlilik yoluyla ittifaka girmelerinden ve bu yolla Balkan feodal beylerinin sadakatini ve askerî desteğini kazanmış olmalarından bahsedilmektedir. Ukrayna asıllı eşi Hürrem Sultan'ın, Kanunî Sultan Süleyman üzerindeki büyük tesiriyle ilgili olarak da bir bölüm bulunmaktadır.

Yazarın 1926 yılında yayımladığı *Türkiye Tarihine Giriş 16. Yüzyılın Avrupa Kaynakları* adlı ayrı bir çalışması da, *Türkiye Tarihi*'nin bu baskısına ilâve edilmiştir. Bu çalışma, bir kısmı Osmanlı tarihi uzmanları tarafından ihmâle uğrayan 28 yazarla ilgili olarak yapılan tanıtma ve değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Sonuç itibarıyla *Türkiye Tarihi* artık aşılmış bir çalışma olmasına rağmen, farklı bir bakış açısıyla yazılmış olması, Slav ve Bizans kaynaklarını tahlil ve tenkide tâbi tutması ve Osmanlı kültür hayatının parlak edebî görüntüsünü de sunması... gibi sebeplerle Osmanlı tarihi ve edebiyatı ile uğraşanların kaynakları arasında yer alabilecek bir eserdir.

Mehmet TEMİZKAN